

2. Bersin J. Predictions for 2016: A Bold New World of Talent, Learning, Leadership, and HR Technology Ahead. URL: <https://joshbersin.com/2016/01/the-bold-new-world-of-talent-predictions-for-2016/>.

3. Bytov V.P., Horbach L.M., Kotliarov V.O. Ekonomichni metody upravlinnia yak holovni vazheli efektyvnoho rozvytku pidpriemstva. Ekonomichni forum. 2021. № 2. S. 65-71.

4. Bilovol R.I. Systemnyi pidkhid do formuvannia metodiv upravlinnia pidpriemstvom Ekonomika ta suspilstvo. 2018. Vypusk № 15. S.219-223

УДК 327.323:343:336.747.5(045)

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Яцик Т.П., Шкелебей В.А.

INTERNATIONAL COOPERATION DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED TO TRAFFIC OF VIRTUAL ASSETS

Yatsyk Tetiana, Shkelebei Viktoriia

У статті досліджено інститут міжнародної співпраці під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із обігом віртуальних активів, розглянуто міжнародні стандарти та рекомендації щодо боротьби з проблемами в цій сфері, окреслено коло органів та міжнародних організацій, які сприяють розробці таких стандартів та рекомендацій, виділено ознаки кримінальних правопорушень у сфері використання віртуальних активів, визначено види міжнародної співпраці в сфері розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із обігом віртуальних активів.

Ключові слова: міжнародна співпраця, віртуальні активи, кримінальні правопорушення, міжнародні стандарти та рекомендації.

The article examines the institution of international cooperation in the investigation of criminal offenses related to the trafficking of virtual assets, considers international standards and recommendations for combating problems in this area, and outlines the range of bodies and international organizations that actively contribute to the development of standards, recommendations and regulations in the field of virtual assets. These include: Financial Action Task Force (FATF), the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), the International Monetary Fund (IMF), and the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) together with the GUAM member states (Georgia, Ukraine, Azerbaijan and Moldova). The author identifies certain signs of criminal offenses in the field of virtual assets, in particular: 1) the presence of a significant number of bank accounts without a business purpose; 2) discrepancies between the location of accounts and the actual activities of companies (organizations) involved in the circulation of virtual assets; 3) the presence of active movement of funds between accounts in different countries, which does not correspond to a typical business model and may indicate illegal actions; 4) cash transactions without a proper economic purpose, types of international cooperation in the field of investigation of criminal offenses related to the circulation of virtual assets are defined, namely: 1) cooperation through international networks

(joint initiatives such as CARIN, StAR and specialized networks that ensure coordination between countries for the detection and return of assets , obtained through criminal means; 2) cooperation between police authorities (includes 24/7 contact centers, G8 and Interpol National Central Bureau); 3) establishing contacts through the Bureau of Economic Security of Ukraine (BEB) with similar foreign agencies to exchange information through the secure Egmont Secure Web channel; 4) use of information exchange procedures with the prosecutor's office.

Keywords: *international cooperation, virtual assets, criminal offenses, international standards and recommendations*

Воєнна агресія в Україні створює значні загрози для всіх сфер українського суспільства. Вона поширюється на територіальний суверенітет, економічну стабільність, фінансову безпеку та впливає на загальну стійкість країни. Окрім військових аспектів, агресія також може мати економічні наслідки, включаючи збитки в економіці, фінансовому секторі, інфраструктурі та інших сферах.

Financial Action Task Force (FATF) є міжнародною організацією, яка спеціалізується на боротьбі з відмиванням грошей, фінансуванню тероризму та іншими загрозами фінансовій системі. FATF встановлює стандарти та рекомендації для боротьби з цими проблемами, сприяючи безпеці та інтеграції світової фінансової системи.

Заява FATF про те, що дії терористичних держав суперечать основним принципам організації, свідчить про важливість недопущення використання фінансових ресурсів для фінансування терористичних дій та забезпечення безпеки фінансової системи в цілому.

Це означає, що держави, які використовують свою фінансову систему для фінансування тероризму або здійснюють інші дії, які призводять до збройних конфліктів, загроз безпеці та порушення міжнародної стабільності, порушують міжнародні стандарти та принципи безпеки фінансової системи, які підтримує FATF.

Зазначена заява відображає загальну мету та пріоритети організації щодо попередження фінансування терористичних організацій та держав. Це важливо для забезпечення безпеки та цілісності світової фінансової системи, оскільки фінансування терористичних дій може становити значну загрозу для стабільності та безпеки суспільства.

Україна активно долучається до міжнародних ініціатив, включаючи участь у роботі FATF та інших міжнародних організацій, спрямованих на боротьбу зі злочинністю у фінансовій сфері, зокрема у сфері віртуальних активів. Це свідчить про зобов'язання України спільно з іншими країнами забезпечувати безпеку та інтегритет світової фінансової системи. Також приймає активну участь у розвитку міжнародних стандартів та заходів, спрямованих на запобігання використанню фінансових ресурсів для терористичних цілей, підтримуючи стабільність та безпеку як на національному рівні, так і на міжнародній арені.

Україна, як і інші країни, вивчає можливості розвитку цього сектору та впровадження інструментів регулювання для захисту інвесторів, запобігання використанню віртуальних активів в протиправних цілях, а також для забезпечення стабільності фінансової системи.

Міжнародна спільнота усвідомлює важливість викликів, які виникають у процесі використання віртуальних активів, і розробляє відповідні нормативні акти для регулювання таких нових фінансових інструментів. Це відбувається з метою забезпечення стабільності, безпеки та прозорості у фінансових операціях і відносинах, що стосуються віртуальних активів.

Органи та міжнародні організації, такі як Financial Action Task Force (FATF), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та інші, активно сприяють розробці стандартів, рекомендацій і регуляцій в сфері віртуальних активів. Ці установи визнають важливість встановлення правил та механізмів контролю забезпечення дотримання вимог щодо запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим правопорушенням в сфері віртуальних активів.

Так, 21 червня 2019 року Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) опублікувала Керівництво з ризик-орієнтованого підходу до віртуальних активів та постачальників послуг із переказу віртуальних активів [1]. Одночасно FATF прийняла Пояснювальну записку до Рекомендації 15 «Нові технології», яка встановлює додаткові вимоги для віртуальних активів і

провайдерів послуг у сфері віртуальних активів. Нові вимоги FATF поширюють сферу дії регулювання з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму на операції з обміну віртуальними активами і на широке коло провайдерів послуг і продуктів у криптосфері, включаючи зберігачів і біржі. Цей документ призначений для сприяння виконавчим органам країн у розумінні сутності віртуальних активів, а також допомоги у виробленні регулятивних і наглядових заходів щодо діяльності, пов'язаної з віртуальними активами, провайдерами послуг у сфері віртуальних валют [2].

Україна з метою імплементації цих міжнародних стандартів, водночас адаптуючи їх до національних обставин, прийняла відповідні зміни в законодавстві, фактично легалізуючи віртуальні активи. Так, 28 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», в якому вперше на рівні національного законодавства вводиться поняття «віртуальні активи» та визначається «суб'єкт державного фінансового моніторингу в цій сфері – Міністерство цифрової трансформації України» [3].

Так, у багатьох країнах, включаючи Україну, регулювання ринку віртуальних активів постійно змінюється та вдосконалюється для відповідності міжнародним стандартам та реагування на нові технології й виклики.

Управління ООН із наркотиків та злочинності (UNODC) спільно з країнами-членами GUAM (Грузія, Україна, Азербайджан та Молдова) розробило посібник «Basic Manual on the Detection and Investigation of the Laundering of Crime Proceeds Using Virtual Currencies». Цей посібник надає слідчим та прокурорам практичні інструменти та методи для виявлення, розслідування та доказування випадків відмивання коштів з використанням віртуальних валют. Він допомагає зрозуміти особливості цього виду фінансових операцій, визначити та вилучити кошти, які були отримані злочинним шляхом. Такі методичні розробки сприяють підвищенню кваліфікації спеціально уповноважених суб'єктів щодо розслідування

кримінальних правопорушень у сфері віртуальних активів та дозволяють країнам ефективніше боротися з фінансовими правопорушеннями.

Рекомендації, сформульовані Управлінням ООН із наркотиків та злочинності (UNODC), допомагають правоохоронним органам виявляти протиправну діяльність і встановлювати можливі випадки використання віртуальних активів під час легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

UNODS виділило загальні ознаки кримінальних правопорушень у сфері кіберпростору: 1) невідповідність між даними, що ідентифікують клієнта, та IP-адресою (наприклад, якщо користувач надає інформацію для створення облікового запису із зазначенням адреси у Великобританії, тоді як всі IP-адреси, пов'язані з діяльністю замовника, визначаються як такі, що знаходяться в Японії); 2) підозрілі IP-адреси та підозрілі імена користувачів (прізвиська, псевдоніми, номери ICQ) також можуть свідчити про злочинні грошові потоки; 3) спроби входу з ненадійної IP-адреси або з IP-адреси користувача, раніше визначеної як така, що пов'язана з підозрілою діяльністю [2].

Крім цього було виділено і окремі ознаки кримінальних правопорушень у сфері використання віртуальних активів, зокрема: 1) багато банківських рахунків без бізнес-мети (наявність значної кількості банківських рахунків без належної обґрунтованості або з явною метою, що дозволяє припустити наявність факту розгалуження діяльності без чіткої бізнес-моделі; 2) розбіжність між розташуванням рахунків і фактичною діяльністю компаній (організацій) з обігу віртуальних активів (розміщення рахунків в країнах без належної клієнтської бази або в місцях, де провайдер віртуальних валют не має чіткого обґрунтування діяльності); 3) активне переміщення коштів між рахунками різних країн, що не відповідає типовій бізнес-моделі і може свідчити про неправомірні дії; 4) операції з готівкою без належної економічної мети (значні операції з готівкою без явної економічної вигоди можуть бути підозрілими та неспівмірними з типовими бізнес-моделями).

Ці ознаки можуть бути використані правоохоронними органами під час

розслідування як потенційні показники неправомірної діяльності провайдерів віртуальних активів. Їх використання в практичній діяльності допоможе зменшити ризики фінансових правопорушень та сприятиме боротьбі з ними.

У зв'язку з транскордонним характером фінансових операцій, пов'язаних з використанням віртуальних активів, міжнародне співробітництво має велике значення для розслідування кримінальних правопорушень в цій сфері. Налагодження ефективної співпраці на початкових етапах розслідування дозволяє встановити особливості правових систем інших країн-партнерів і визначити, як отримати додаткову інформацію, а також сформулювати загальну стратегію розслідування. Такий обмін інформацією та знаннями є ключовим для успішного розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу віртуальних активів.

Так, з урахуванням того, що електронні докази та сліди злочинної діяльності у віртуальному просторі можуть бути легко змінені, видалені або приховані, механізми співпраці між правоохоронними органами повинні бути швидкими, надійними і ефективними. Це означає, що правоохоронним органам потрібно мати засоби для оперативного обміну інформацією, розслідування правопорушень і забезпечення збереження електронних (цифрових) доказів. Механізми співпраці також повинні передбачати захист інформації під час передачі через мережі, щоб уникнути можливості зміни, втрати або неправомірного доступу до цієї інформації. Видами такої співпраці є:

1) співробітництво через міжнародні мережі (спільні ініціативи, такі як CARIN, StAR та спеціалізовані мережі, що забезпечують координацію між країнами для виявлення та повернення активів, отриманих злочинним шляхом (Глобальна мережа координаторів повернення активів – спільний StAR та Інтерпол));

2) співробітництво між органами поліції (включає контактні центри 24/7, G8 – мережа підрозділів з розслідування інформаційних злочинів і Національне центральне бюро Інтерполу) для оперативного обміну даними, що сприятиме

мінімізації бюрократичних перешкод у процедурах отримання взаємної правової допомоги;

3) встановлення контактів через Бюро економічної безпеки України (БЕБ) з аналогічними іноземними відомствами для обміну інформацією через захищений канал Egmont Secure Web;

4) використання процедур обміну інформацією з органами прокуратури (організований механізм для обміну запитами в межах взаємної правової допомоги).

Ці процедури спрямовані на забезпечення ефективної взаємодії та обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн для успішного розслідування та припинення фінансових правопорушень у віртуальному просторі [4].

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з обігом віртуальних активів, може бути умовно розділене на такі рівні:

1) рівень двостороннього співробітництва між державами (взаємодія між конкретними країнами або їх компетентними органами, що включає угоди, обмін інформацією та взаємну правову допомогу);

2) співробітництво на регіональному рівні (взаємодія між державами в межах об'єднання за територіальним принципом (наприклад, Європейський Союз, Рада Європи) або регіональними міжнародними організаціями);

3) співпраця на глобальному рівні (широкомасштабна співпраця між практично усіма країнами з метою протидії кримінальним правопорушенням, що пов'язані з віртуальними активами). Цей рівень співпраці реалізується за допомогою міжнародних організацій світового рівня, таких як ООН, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) та інші.

Також важливим кроком у підвищенні ефективності міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю є встановлення прямої взаємодії між компетентними органами держав, що сприятиме ефективності співпраці та

спрощенню вирішення ряду організаційних питань. Окрім цього, важливими є технічні та криміналістичні аспекти міжнародного співробітництва: надання технічних засобів, відповідного методичного забезпечення; обмін експертними оцінками; методами виявлення слідів тощо [5].

Сучасний стан боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з обігом віртуальних активів, є свідченням про необхідність покращення міжнародного співробітництва для успішної боротьби з такими правопорушеннями. Набуття інтернаціонального характеру злочинів, пов'язаних з віртуальними активами, вимагає ефективнішого використання міжнародних механізмів співпраці між правоохоронними органами та міжнародними установами.

Список використаних джерел

1. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. FATF. Paris, 2019. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.html>. (дата звернення 04.11.2023).
2. Кузьменко О. В., Карпюк І. С. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом із використанням віртуальних валют: методичні рекомендації. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/107.pdf. (дата звернення 05.11.2023).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>. (дата звернення 04.11.2023).
4. Герасименко Л. В., Тихонова О. В., Тацієнко В. В., Кржечковскіс І. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом: метод. рек. / за заг. ред. С. С. Чернявського. Київ: Нац. академія внутр. справ, 2023. 38 с. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diialnist/naukovi-zaxodi/konferencii/2023/02/metod_rekom_210223.pdf. (дата звернення 05.11.2023).
5. Golovkin B. N., Cherniavskiy S. S., Chornous Y. M., Bodnar V. Y., Zhuk, I. V. International cooperation in the field of fighting crime: directions, levels and forms of realization (Mizhnarodne spivrobitnytstvo u sferi borotby zi zlochynnistiu: napriamy, rivni i formy realizatsii). *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues (Pro pravovi, etychni i normatyvni pytannia)*. 2019. Vol. 22(3). URL: <https://www.abacademies.org/articles/international-cooperation-in-the-field-of-fighting-crime-directions-levels-and-forms-of-realization-8346.html>. (дата звернення 05.11.2023).

References

1. *Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers*. FATF. Paris, 2019. Accessed November 04, 2023. <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.html>.
2. Kuzmenko, O. V., Karpiuk, I. S. Rozsliduvannia lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, otrymanykh zlochynnym shliakhom iz vykorystanniam virtualnykh valiut [Investigating the

legalization (laundering) of criminal proceeds using virtual currencies]. Accessed November 05, 2023. http://www.lsej.org.ua/8_2020/107.pdf.

3. Pro zapobihannia ta protydiuu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 r. № 361-IX [On the prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism, and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction: Law of Ukraine dated December 6, 2019 No. 361-IX]. Accessed November 04, 2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

4. Herasymenko, L. V., Tykhonova, O. V., Tatsienko, V. V., and Krzhechkovskis I.; Cherniavskoho, S.S. ed., 2023. Rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh z obihom aktyviv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [Investigation of criminal offenses related to the circulation of assets obtained through criminal means]. Kyiv. Accessed November 05, 2023. https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/konferencii/2023/02/metod_rekom_210223.pdf.

5. Golovkin, B. N., Cherniavskyi, S. S., Chornous, Y. M., Bodnar, V. Y., and Zhuk, I.V. 2019. "International cooperation in the field of fighting crime: directions, levels and forms of realization (Mizhnarodne spivrobitnytstvo u sferi borotby zi zlochynnistiu: napriamy, rivni i formy realizatsii)". *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues (Pro pravovi, etychni i normatyvni pytannia)* 22(3). Accessed November 05, 2023. <https://www.abacademies.org/articles/international-cooperation-in-the-field-of-fighting-crime-directions-levels-and-forms-of-realization-8346.html>.